

ЗМІСТ

Передмова	6
Тема 1. Предмет, методи і завдання фінансової статистики	
1.1. Предмет і методи фінансової статистики	8
1.2. Завдання фінансової статистики	10
1.3. Система показників фінансової статистики	13
1.4. Організація фінансової статистики	14
1.5. Відображення фінансових операцій в системі національних рахунків	19
Питання для самоконтролю	24
Завдання дослідницького спрямування	25
Тести	25
Тема 2. Статистика публічних фінансів	
2.1. Завдання статистики публічних фінансів	27
2.2. Завдання статистики державного бюджету	28
2.3. Основи бюджетної класифікації	29
2.4. Класифікація податкових надходжень в статистиці	32
2.5. Статистичні показники державного бюджету	33
2.6. Статистика державного кредиту і державного боргу	41
2.7. Статистика спеціальних позабюджетних фондів	43
Питання для самоконтролю	45
Завдання дослідницького спрямування	45
Тести	46
Типові задачі	48
Тема 3. Статистика фінансів підприємств і організацій	
3.1. Завдання статистики фінансів підприємств (організацій)	51
3.2. Джерела даних про фінансовий стан підприємств	52
3.3. Статистичний аналіз прибутку і рентабельності підприємства	54
3.4. Показники використання оборотних активів підприємств	61
3.5. Порядок проведення оцінки фінансового стану підприємства	63
Питання для самоконтролю	71
Завдання дослідницького спрямування	72
Тести	72
Типові задачі	74
Тема 4. Статистика грошового обігу	
4.1. Предмет і завдання статистики грошового обігу	77
4.2. Система показників статистики грошового обігу	77
4.3. Статистичний аналіз грошового обігу	89
4.4. Обґрунтування потреби в грошах на основі статистики доходів і видатків населення	93

Питання для самоконтролю	95
Завдання дослідницького спрямування	96
Тести	96
Типові задачі	98
Тема 5. Банківська статистика	
5.1. Предмет і завдання банківської статистики	99
5.2. Система показників банківської статистики	103
5.3. Основні класифікації та система показників статистики кредиту	106
5.4. Аналіз оборотності кредитів	110
5.5. Статистичне вивчення ліквідності балансу банку	114
5.6. Статистичне вивчення платоспроможності банку	117
5.7. Статистичне вивчення прибутковості банку	122
Питання для самоконтролю	125
Завдання дослідницького спрямування	125
Тести	126
Типові задачі	128
Тема 6. Статистика страхування	
6.1. Предмет і завдання статистики страхування	130
6.2. Класифікація і групування у статистиці страхування	132
6.3. Статистичні показники діяльності страхових компаній	134
6.4. Аналіз показників статистики страхової справи	140
Питання для самоконтролю	145
Завдання дослідницького спрямування	145
Тести	146
Типові задачі	147
Тема 7. Статистика фондового ринку та фондових бірж	
7.1. Завдання статистики фондового ринку	149
7.2. Система показників статистики фондового ринку	153
7.3. Завдання статистики фондових бірж	161
7.4. Система показників статистики фондових бірж	163
7.5. Фондові індекси	168
Питання для самоконтролю	174
Завдання дослідницького спрямування	174
Тести	174
Типові задачі	177
Тема 8. Статистика ощадної справи	
8.1. Завдання ощадної справи	179
8.2. Система показників ощадних банків	179
8.3. Методи аналізу показників ощадної справи	182
Питання для самоконтролю	183

Завдання дослідницького спрямування	183
Тести	183
Типові задачі	184
Тема 9. Статистика інвестицій і цін	
9.1. Система показників статистики цін	185
9.2. Аналіз рівня і структури цін	186
9.3. Основні принципи обчислення і аналізу індексів цін	187
9.4. Суть, основні категорії статистики інвестицій	188
Питання для самоконтролю	190
Завдання дослідницького спрямування	190
Тести	190
Типові задачі	191
Тема 10. Статистика платіжного балансу	
10.1. Предмет і завдання статистики платіжного балансу	193
10.2. Статистика зовнішньої торгівлі	195
10.3. Структура, принципи побудови та основні категорії платіжного балансу	196
10.4. Статистичні методи аналізу платіжного балансу	200
Питання для самоконтролю	203
Завдання дослідницького спрямування	203
Тести	203
Типові задачі	205
Список використаної літератури	206

ПЕРЕДМОВА

Для успішного функціонування ринкових відносин в Україні вкрай необхідні кваліфіковані, економічно грамотні кадри, які можуть використовувати методи статистичного аналізу.

Вивчення навчальної дисципліни “Фінансова статистика” передбачає формування та розвиток у здобувачів освіти компетентностей:

✓ інтегральної:

- здатності розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності;

✓ загальних:

- здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

- здатності проведення досліджень на відповідному рівні;

- здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

✓ фахових:

- здатності досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища;

- здатності до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб’єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

- здатності застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач;

- здатності застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен бути здатним продемонструвати такі програмні результати навчання:

- володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб’єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

- застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач;

- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем;

- володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів;

- досліджувати економічні явища і процеси у фінансовій сфері та оцінювати їх вплив на фінансовий потенціал корпорацій, обираючи для цього оптимальні економіко-математичні методи і моделі та інформаційні системи і технології.

Структура підручника побудована таким чином, щоб надати можливість читачам, не звертаючись до інших літературних джерел, вивчити систему показників фінансової статистики, а також найбільш універсальні методи статистичного аналізу. Даний підручник складається з теоретичного матеріалу, який відображений у десятих темах і охоплює основні галузі фінансової статистики, тестів, завдань дослідницького спрямування та типових задач. Кожна тема включає перелік завдань, які стоять перед фінансовою статистикою в конкретній предметній області. Особливе місце займають найбільш загальні показники фінансової статистики, без знання яких неможливо активно працювати в сучасних умовах в статистичних і фінансових організаціях, банківських установах, страхових компаніях, займатися біржовою діяльністю.

Підручник буде корисний студентам, аспірантам і викладачам економічних вузів, слухачам навчальних закладів з надання другої економічної освіти, слухачам курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, працівників органів державної статистики, державних установ, банків, підприємницьких структур.

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ І ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАТИСТИКИ

1.1. Предмет і методи фінансової статистики

1.2. Завдання фінансової статистики

1.3. Система показників фінансової статистики

1.4. Організація фінансової статистики

1.5. Відображення фінансових операцій в системі національних рахунків

1.1. Предмет і методи фінансової статистики

Фінансова статистика – це галузь соціально-економічної статистики. Вона вивчає кількісну сторону масових явищ і процесів у фінансовій сфері, займається реєстрацією, зведенням і групуванням фактів, виражає їх у вигляді статистичних показників, які потім аналізує.

При визначенні предмету фінансової статистики слід враховувати його принципові особливості:

- фінансова статистика вивчає лише ті соціально-економічні явища, які виникають у фінансовому секторі;
- фінансова статистика вивчає кількісну сторону масових суспільних явищ, а не поодинокі явища або окремі факти;
- фінансова статистика вивчає проблеми у конкретних умовах місця, часу й стану суспільного розвитку;
- фінансова статистика вивчає структуру суспільних явищ у фінансовому секторі;
- у фінансовій статистиці виявляються взаємозв'язки між явищами і процесами у фінансовому секторі, а також між явищами, що відбуваються у фінансовому секторі та інших секторах економіки;
- методологічною основою предмету фінансової статистики є економічна статистика.

Предметом фінансової статистики є кількісна характеристика обсягу, структури, динаміки і взаємозв'язків явищ та процесів, що відбуваються у фінансовій системі за конкретних умов, певний проміжок часу і простору.

Об'єктом фінансової статистики є фінансові активи держави, секторів і галузей економіки, всіх господарюючих суб'єктів, які знаходяться в їх розпорядженні і призначені для виконання фінансових зобов'язань і здійснення затрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення і задоволення потреб соціального характеру.

В фінансовій статистиці можна виділити такі розділи: статистику публічних фінансів; статистику фінансів підприємств; статистику банківської діяльності; статистику грошового обігу; статистику страхування та інші.

У своїх дослідженнях фінансова статистика спирається на принцип взаємозв'язку і взаємної обумовленості усіх суспільних явищ та принцип розвитку, згідно з яким при вивченні суспільних явищ необхідно виходити з

того, що вони перебувають в постійному русі (виникнення, становлення, розвиток, зникнення). Цей принцип передбачає використання у дослідження даних за тривалий проміжок часу, що дає можливість виявити динамічні тенденції і закономірності, прогресивні зміни у розвитку явищ.

Фінансова статистика ґрунтується на загальних засадах статистичної методології, яка являє собою специфічні прийоми і методи у взаємозв'язку з принципами їх побудови, за допомогою яких статистика фінансів вивчає свій предмет.

Статистична методологія має свої особливості:

- точне вимірювання та кількісний опис масових явищ у сфері фінансової діяльності;
- аналіз диференціації явищ і процесів фінансової діяльності;
- використання узагальнюючих показників для характеристики об'єктивних статистичних закономірностей у сфері фінансової діяльності.

Фінансова статистика для досягнення своєї мети використовує весь інструмент традиційних (масового спостереження, зведення та групування, аналізу за допомогою узагальнюючих показників) і притаманних тільки їй статистичних методів, основними серед яких є:

- балансовий зв'язок залишків і оборотів грошових коштів. Він має місце у тих випадках, коли використовують балансові рахунки. Загальна схема цього зв'язку полягає в тому, що різниця між залишками грошових коштів на початок і кінець звітного періоду рівна різниці між витратами і надходженням грошових коштів;

- статистична характеристика динаміки фінансових показників. Вона являє собою традиційний метод аналізу фінансово-грошових відносин. Будуються ряди динаміки вихідних фінансових показників і розраховуються їх абсолютні прирости, ланцюгові індекси росту і приросту, базисні індекси росту і приросту. Наявність динамічних рядів і їх стандартне вираження у вигляді індексів дає можливість вивчити тенденцію розвитку зв'язаних між собою явищ;

- структурний аналіз фінансово-грошових відносин. Він спрямований на виявлення відносної взаємодії ознак, які вивчаються: якщо в загальному обороті знижується частка одного виду платежів, то частка інших платежів зростає;

- визначення основних тенденцій розвитку фінансових явищ. Причиною тренду фінансових показників є загальний розвиток економіки і специфіка фінансово-грошових відносин, які традиційно ґрунтуються на процентному рості грошей і інфляційних процесах.

Важливе місце у фінансовій статистиці посідають: методи кількісного фінансового аналізу (їх ще називають фінансові, або комерційні, розрахунки); фінансова математика; вищі фінансові обчислення (визначають відсоток у фінансових розрахунках, відсоткові ставки); вимір остаточних фінансових результатів операцій для сторін, які беруть участь у фінансовій угоді; визначення залежності кінцевих результатів від основних параметрів

фінансової операції, встановлення взаємозв'язків цих параметрів; визначення їх граничних значень; розробка планів виконання фінансових операцій; знаходження параметрів еквівалентної зміни умов угоди.

За допомогою перерахованих методів фінансова статистика дозволяє визначити сталість у масових процесах, вивчає закономірності, які виникають у співвідношенні первинних і кінцевих доходів населення, з одного боку, підприємств, установ і організацій, з іншого, у складі і динаміці доходів і видатків державного бюджету, грошових доходів і витрат населення; у фінансовому стані страхових і кредитних установ, фінансових потоків, що утворюються всередині країни та виходять за її межі; при порівнянні грошових доходів населення та їх вкладів в ощадних установах.

1.2. Завдання фінансової статистики

Розвиток фінансової статистики тісно пов'язаний з загальними економічними завданнями, які вирішує держава у сучасних умовах.

Основне завдання фінансової статистики полягає у статистичному вивченні закономірностей, які об'єктивно зумовлені фінансовими відносинами і матеріалізуються як у доходах, так і у витратах усіх суб'єктів економічної системи (держави, суб'єктів господарювання, домогосподарств).

Реалізація основного завдання вимагає його конкретизації і визначення часткових завдань фінансової статистики:

- розробка методів обчислення показників, які відображають особливості фінансової системи;
- статистичне дослідження процесу формування, розподілу, перерозподілу та використання ВВП та національного доходу з метою визначення масштабів мобілізації централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів та ефективності їх використання у фінансовому секторі;
- статистичне оцінювання структури, пропорцій і закономірностей розвитку фінансового сектору, вивчення взаємозв'язку між сферами та ланками фінансової системи та їхнього впливу на економічний розвиток країни;
- дослідження структури фінансової системи в статичі та динаміці, взаємозв'язку між її сферами та ланками та їх вплив на розвиток економіки країни.
- вивчення характеру і дій основних законів у фінансовій системі країни;
- розробка прогнозних розрахунків, необхідних для обґрунтування напрямків фінансової політики.

Завдання фінансової статистики реалізується через функції фінансової системи – оперативну, управлінську та контролюючу.

Оперативна - характеризує формування і використання грошових доходів та фондів у процесі господарсько-фінансової діяльності.